

Anàlisi de riscos i

tendències globals 2022

El món afronta un 2022 ple d'incerteses, en un entorn en què la pandèmia persisteix amb l'aparició de noves variants, i en un context d'emergència climàtica i de canvis accelerats impulsats per la crisi de la COVID-19, que estan provocant desequilibris de difícil resolució a curt termini. Tot plegat, enmig d'una crisi geopolítica que està fent mutar l'ordre mundial existent.

L'economia mundial s'està recuperant del fort impacte de la crisi de la COVID-19, però de forma asimètrica i desequilibrada. Per una banda, els diferents graus de vacunació i de cobertura social; i, per l'altra, els desequilibris entre l'oferta i la demanda, que estan provocant pressions inflacionistes i problemes de desaprovisionament, posen en perill la recuperació econòmica, especialment als països amb nivells més alts d'endeutament, la qual cosa fa planar l'ombra de la temuda estagflació, sense oblidar les repercussions en els mercats financers.

Ens trobem, doncs, davant un escenari de grans canvis, no exempts de riscos, que estan transformant el món. La gran qüestió de fons és si aquests canvis que la COVID-19 està impulsant ens porten cap a un procés de desglobalització o bé d'alentiment de la globalització. De moment, no hi ha evidències empíriques que avalin l'argument del procés de desglobalització, però sí del de frenada. Tanmateix, la integració global es pot veure seriosament amenaçada si no es posa fre a l'increment de les desigualtats, que impulsa el populisme i el proteccionisme, i si les tensions EUA-Xina s'agregen, cosa que pot comportar el risc de fraccionament del món en dos blocs enfrontats.

A continuació, s'analitzen els diferents escenaris de riscos i tendències globals que el món i Catalunya com a economia oberta haurà d'afrontar el 2022.

1. Tensions socials i inestabilitat política

La COVID-19 ha accentuat l'augment de les desigualtats arreu del món. L'FMI estima que el 2020 la desigualtat d'ingressos mesurada pel coeficient de Gini sobre la renda disponible va augmentar 2,6 punts percentuals als països emergents i en desenvolupament com a conseqüència de la pandèmia. Als països avançats, la pandèmia ha afectat desproporcionadament els grups d'ingressos baixos.

Segons World Inequality Lab, el 10 % de la població mundial més rica concentra el 76 % de la riquesa del planeta, mentre que el 50 % més pobre només posseeix el 2 % del total. Durant el període més dur de la pandèmia, la riquesa de les 10 persones més riques del planeta va augmentar un 24 %, mentre que, a l'altra banda de l'equació, 100 milions de persones es van veure abocades a la pobresa extrema, i la fam al món va augmentar en 118 milions de persones.

La literatura adverteix que després de les recessions les desigualtats augmenten, perquè la població amb menys recursos es veu més afectada que la resta de població i es beneficia menys de la recuperació posterior. Així, doncs, la recuperació econòmica pot accentuar encara més les desigualtats, especialment als països en vies de desenvolupament.

L'alça dels preus que s'està observant, en especial dels aliments i els combustibles, soscavarà encara més les xifres de desigualtat i pobresa extrema, i posarà en perill l'estabilitat social i política dels països amb ingressos baixos. El 2021 ja hem trobat exemples d'aquests potencials efectes, especialment a l'Àfrica, on s'han produït sis cops d'estat, tots a la regió del Sahel, així com una inestabilitat creixent a Etiòpia i Somàlia; però també en d'altres regions, com és el cas d'Haití al Carib o el Kazakhstan a l'Àsia central.

Als països avançats també s'ha posat de manifest l'augment de les desigualtats. L'evolució de la distribució dels ingressos des de la crisi financera de 2008 segueix un mateix patró: pèrdues substancials per a la classe mitjana i baixa, i grans guanys per a la classe alta.

Les causes són diverses, entre les quals destaquen: la hiperglobalització, que no ha vingut acompanyada de mesures redistributives per a compensar els beneficis desiguals que ha comportat aquest fenomen; la reducció de polítiques de l'estat del benestar, deguda a la pèrdua de capacitat recaptatòria dels estats en gravar cada cop menys el capital; i la digitalització, que ha comportat, per una banda, un creixent capitalisme monopolista amb una gran concentració de la riquesa en poques empreses, i, per l'altra, una creixent demanda de treball altament qualificat, que ha incrementat les desigualtats salarials i la vulnerabilitat de les persones amb mitjana o baixa qualificació.

Les respostes globals dels governs a la pandèmia han estat molt desiguals entre els països. Mentre que les economies avançades han proporcionat suport fiscal directe i indirecte equivalent al 28 % del seu PIB, les economies emergents i en desenvolupament només han gastat el 7 % i el 2 % del PIB, respectivament.

Per altra banda, els resultats de les mesures per a reconduir les desigualtats, com les polítiques d'educació, formació i reconversió o l'harmonització fiscal global (un primer pas és l'acord en el si de l'OCDE per a imposar una taxa mínima del 15 % a les empreses multinacionals) no seran immediats i s'hauran de veure a llarg termini.

L'estancament del nivell de vida en les classes mitjanes i la sensació creixent de vulnerabilitat i incertesa han incrementat el malestar social, amb una creixent desconfiança cap a la integració global i les institucions públiques, la qual cosa ha desencadenat l'aparició de noves formes de populisme i proteccionisme.

El sorgiment de moviments populistes ja es va observar després de la crisi financera de 2008, amb l'Administració Trump als EUA o l'UKIP al Regne Unit (impulsors del Brexit) com a clars exponents. La crisi de la COVID-19, a banda d'incrementar les desigualtats, ha generat altres desafiaments que propicien que apareguin moviments populistes: el creixent intervencionisme dels governs, el creixent nivell de deute públic i l'augment de les polítiques de lluita contra el canvi climàtic.

L'any 2022 es podrà prendre el pols del populisme a diversos països on tindran lloc processos electorals, d'entre els quals destaquen França, Hongria i Suècia a Europa; les Filipines al sud-est asiàtic; el Brasil a l'Amèrica Llatina; i els Estats Units amb les *midterms*.

2. Tensions geopolítiques: proteccionisme i trasllat dels conflictes a l'Indo-Pacífic

L'arribada de Joe Biden a la Casa Blanca el 2021 no ha suposat cap canvi en la intensa guerra comercial desfermada per l'Administració Trump amb la Xina. A l'octubre de 2021, l'Administració Biden va decidir continuar amb l'aplicació de l'"Acord de Fase I", i va mantenir els aranzels nord-americans sobre les importacions procedents de la Xina.

Quant a les relacions entre els EUA i la UE, s'ha produït un cert destensament al llarg del 2021. S'ha frenat la disputa Boeing/Airbus i s'han retirat els aranzels mutus, que afectaven especialment el sector agroalimentari europeu. També s'ha suspès l'aplicació d'aranzels a l'acer i l'alumini europeus, i s'ha arribat a un acord per tal de no iniciar una nova escalada aranzelària arran de la «taxa Google» després de l'acord multilateral en el si de l'OCDE per a imposar una taxa mínima del 15 % a les empreses multinacionals. A més, s'han institucionalitzat una sèrie de cimeres de cooperació anomenades Trade and Technology Council, que busquen ampliar i aprofundir el comerç i la inversió transatlàntics. Tot i aquest acostament, les relacions continuen lluny de la bona sintonia que va deixar Obama, que apostava per un acord de lliure comerç (TTIP), que continua abandonat.

Respecte a l'OMC, si bé l'Administració Biden ha expressat la voluntat de redreçar el seu paper de rellevància perdut, el cert és que continua bloquejant l'Òrgan d'Apel·lació sota l'argument que és sinònim de litigis prolongats i costosos.

La pandèmia ha accentuat les mesures proteccionistes arreu del món i la crisi de subministraments ha modificat l'orientació de les polítiques proteccionistes, passant de l'establiment de barreres comercials a la introducció de mesures de control de les inversions estrangeres. El nombre de mesures proteccionistes d'inversió estrangera adoptades el 2020 va augmentar més del 40 % respecte al 2019. En aquest sentit, la UE ha modificat la seva visió en aquesta matèria i des de 2020 ha posat en marxa diversos mecanismes de regulació i control d'inversions estrangeres i d'adquisició d'empreses europees, especialment en àmbits estratègics.

La UE també ha revisat la seva política comercial. La nova estratègia passa per considerar el comerç com una eina potent per a defensar els interessos comunitaris, reforçar el seu paper en l'esfera internacional i impulsar la transformació verda i digital. Un exemple rellevant és el Mecanisme d'Ajust en Frontera, lligat al Pacte Verd Europeu, per a mitigar les emissions de carboni en productes importats per la UE (aranzels verds).

Per altra banda, cada cop es fa més evident el trasllat del centre de gravetat econòmic i polític mundial cap a l'Indo-Pacífic. El 2030, l'Àsia podria superar l'Amèrica del Nord i Europa juntes en termes de poder econòmic, i la Xina podria convertir-se en l'economia més gran, superant la dels Estats Units. Les economies europees, en canvi, continuaran el seu lent declivi relatiu.

El gegant asiàtic supera ja els Estats Units en molts aspectes: és el principal país exportador del món, la principal destinació d'inversió estrangera, encapçala la llista de les 500 empreses més grans del món, és el major inversor en tecnologia i el país amb la millor connectivitat marítima. El seu pròxim objectiu és convertir-se en la principal potència tecnològica. El 14è pla quinquennal, aprovat al març de 2021, posa el focus en la innovació i el desenvolupament tecnològic, i amb l'anomenat «paradigma de la doble circulació» pretén guanyar autosuficiència en els sectors tecnològics clau. De fet, ja lidera el desenvolupament de la intel·ligència artificial o el 5G i està en una cursa frenètica per aconseguir l'ordinador quàntic més potent del món.

La voluntat de Xi Jinping, que té assegurat el tercer mandat a partir de novembre de 2022 en haver estat elevat a categoria de gran líder, és presentar el model xinès com una alternativa viable al model nord-americà.

La Belt and Road Initiative (BRI), un ambiciós programa de desenvolupament d'infraestructures als països situats al llarg de la històrica Ruta de la Seda, s'ha convertit en una iniciativa per a guanyar influència econòmica i política al món. Complementàriament, la Digital Silk Road, amb l'objectiu d'ajudar els països d'ingressos mitjans i baixos a superar la bretxa digital, pretén exportar els estàndards xinesos de tecnologia. El 2021 s'han anunciat dues iniciatives més: la Belt and Road Partnership on Green Development, per a promoure projectes neutres en carboni; i la Polar Silk Road, per a participar en el desenvolupament de les regions àrtiques i antàrtiques, atès que l'augment de les temperatures està obrint noves rutes de navegació i fent possible l'extracció de recursos minerals.

Per frenar la creixent influència xinesa al món mitjançant la BRI i recuperar la rellevància perduda a l'Àfrica i l'Amèrica Llatina, tant els Estats Units com la UE han reaccionat amb l'anunci el 2021 de dues iniciatives de finançament d'infraestructures en els àmbits digital, energètic, del transport i de la salut per als països d'ingressos mitjans i baixos: la Build Back Better World (B3W) per part dels EUA i la Global Gateway per part de la Comissió Europea.

La Xina també està reforçant la seva estratègia comercial. El gener de 2022 ha entrat en vigor el RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership), l'acord comercial més gran del món, que inclou la Xina, el Japó, Corea del Sud, Austràlia, Nova Zelanda i els 10 membres de l'ASEAN.

La Xina, a banda de consagrar-se com una potència econòmica i tecnològica, també té un pla per a convertir-se en la principal potència militar. Les tensions entre els EUA i la Xina han anat pujant de to a l'Indo-Pacífic. Després de recuperar la sobirania de Hong Kong, la Xina té com a objectiu primordial recuperar la sobirania territorial de Taiwan, seu de la joia de la corona de la indústria dels semiconductors: TSMC, la qual cosa podria derivar en un conflicte armat amb els EUA.

Els EUA han redoblat els seus esforços amb una major presència a la regió i s'han renovat les aliances amb els principals socis asiàtics i del Pacífic (el Japó, Corea del Sud, l'Índia, les Filipines i Austràlia, entre d'altres). A més, els EUA han reforçat el seu rol amb la creació de l'AUKUS, la nova aliança estratègica entre nord-americans, australians i britànics per a la regió de l'Indo-Pacífic, i també han reactivat el Diàleg de Seguretat Quadrilateral, el Quad, format pels EUA, Austràlia, el Japó i l'Índia.

Els conflictes també es traslladen al mar de la Xina Meridional, subjecte a reclamacions de sobirania per part de diversos països, i a l'estret de Malaca, que connecta el mar de la Xina Meridional i, per extensió, l'oceà Pacífic amb l'oceà Índic. A través d'aquestes aigües transita una tercera part del transport marítim global de mercaderies i el 40 % dels productes petrolers.

3. La inestabilitat de la UE: cap a l'autonomia estratègica

La darrera dècada s'ha caracteritzat per un període d'inestabilitat contínua en el si de la UE: des de la crisi financera de 2008, en què es van acusar els dèficits en el sistema de governança i els mecanismes de gestió de crisis; la crisi de l'euro, que va posar en dubte els fonaments de la moneda única; la crisi dels refugiats, que va alterar l'espai Schengen; i el Brexit, que va posar fi a la lògica d'aprofundiment i ampliació continuada del projecte de construcció europea.

La crisi de la COVID-19 ha posat de nou a prova la solidesa de la UE, amb el restabliment de les fronteres internes, la limitació de la mobilitat de les persones i les discrepàncies entre els països membres del Nord i del Sud per a aprovar els fons Next Generation EU (NGEU).

Les picabaralles Nord-Sud amb tota probabilitat tornaran a revifar el 2022 davant la revisió de les normes fiscals europees, suspeses des de març de 2020 per donar marge als governs per a augmentar el dèficit i la despesa pública de cara a fer front a la crisi de la pandèmia. Mentre que els estats membres del Nord defensen que les normes fiscals han de romandre com estaven abans de la crisi sanitària, els del Sud advoquen per una major flexibilitat i demanen excloure les inversions en les transicions verda i digital del còmput dels objectius de deute i dèficit dels països membres.

Als conflictes Nord-Sud s'han afegit en els darrers anys les tensions Est-Oest, en aquest cas pels incompliments de Polònia i Hongria amb l'estat de dret europeu (els dos països tenen oberts processos als tribunals europeus per vulneracions a la independència judicial), que poden agreujar-se davant la nova clàusula que permet a la Comissió Europea retirar els fons comunitaris als països que violin aquests drets.

Un altre dels problemes és la manca d'un únic lideratge fort, cosa que dilueix el poder polític de la UE, tant dins com fora. En els darrers anys, el lideratge oficiós havia quedat reservat a una figura que no formava part de les institucions, la cancellera alemanya Angela Merkel, que va deixar el càrrec a finals de 2021. La figura d'Ursula von der Leyen, presidenta de la Comissió

Europea des de 2020, ha emergit amb força, però caldrà veure si acabarà consolidant el lideratge que requereix la Unió Europea.

Des de la vessant externa, la UE també continua tenint molts fronts oberts. L'Acord de Comerç i Cooperació amb el Regne Unit després de la seva sortida definitiva de la UE a principis de 2021 no ha portat l'estabilitat que es pressuposava: el Protocol d'Irlanda del Nord i el repartiment de les quotes pesqueres continuen sent motius de conflicte.

L'altre focus d'inestabilitat és, sens dubte, Rússia. Putin ha mobilitzat tropes a la frontera amb Ucraïna, amenaçant amb una intervenció militar, amb l'objectiu d'evitar que la UE i l'OTAN arribin a les seves fronteres. A banda, Rússia és una peça clau en el subministrament de gas i el Nord Stream 2 podria ser utilitzat com a arma política en un futur. Els conflictes s'estenen també als països aliats de Rússia, com és el cas de Bielorrússia: la decisió de la UE d'ampliar les sancions al país arran de les conflictives eleccions va ser resposta pel règim de Lukaixenko amb la provocació d'una crisi migratòria a la frontera amb Polònia.

Les relacions entre la UE i la Xina també s'han deteriorat arran de la imposició de sancions pels abusos de drets humans a Xinjiang, on es troba la minoria uigur, fins al punt que no es preveu que es ratifiqui l'acord d'inversions que van signar la UE i la Xina a finals de 2020. A més, el relleu de Merkel, una de les principals defensores de l'acostament a la Xina, fa augmentar la probabilitat d'una escalada de tensions en resposta a les polítiques xineses a Hong Kong, el Tibet i potencialment Taiwan.

Un altre punt de deteriorament de les relacions es troba amb el Marroc, que ha trobat en els EUA el seu millor aliat per a aconseguir els seus objectius: d'una banda, el reconeixement de la sobirania marroquina al Sàhara Occidental i, d'altra banda, convertir-se en la principal potència de la regió. Els efectes d'aquesta nova estratègia es van evidenciar en l'episodi de l'entrada de milers d'immigrants a Ceuta davant la laxitud de les autoritats marroquines. Per altra banda, el conflicte diplomàtic entre el Marroc i Algèria ha suposat el tancament del gasoducte que arribava a Espanya via el Marroc, cosa que ha agreujat la crisi energètica i de preus a la UE.

Les relacions menys estretes entre la UE i els EUA s'han evidenciat amb la retirada precipitada dels EUA de l'Afganistan, l'acord AUKUS i la recent cimera del Quad, que cristal·litzen el canvi en les prioritats nord-americanes, enfocades ara en la seva estratègia a l'Indo-Pacífic per a contenir la Xina. Aquest conjunt d'esdeveniments ha impulsat la revisió de la política de defensa i seguretat de la UE, amb l'objectiu d'augmentar l'autonomia estratègica i reduir la dependència militar dels EUA. L'EU Strategic Compass (Brúixola Europea), la nova guia estratègica en matèria de seguretat i defensa, inclou la creació a partir del 2023 d'una força militar europea, la reducció de la dependència dels mitjans militars nord-americans i una major coordinació de les presències navals europees a l'Indo-Pacífic. A més de l'aprovació de la Brúixola Europea a la primavera de 2022, també serà clau la Cimera Europea de la Defensa durant la presidència francesa per a definir el futur de la política de seguretat i defensa de la UE.

4. La vulnerabilitat tecnològica de la UE i el perill de desacoblament digital

La pandèmia ha servit d'esperó a les empreses tecnològiques i digitals, que han passat a liderar els rànquings d'empreses més valuoses del món en els darrers anys. La majoria d'aquestes empreses es concentren principalment a dos països: els Estats Units i la Xina. Aquest augment de riquesa i prominència de les empreses tecnològiques i digitals, així com la seva concentració geogràfica, comporta uns riscos que són cada cop majors.

Les plataformes i els serveis en línia dominants recopilen grans quantitats de dades que es tradueixen en coneixement crucial que dona a aquestes empreses avantatges monopolistes. Els governs estan començant a introduir regulacions per tal de limitar el poder d'aquests gegants digitals, limitar la mobilitat transfronterera de les dades i adoptar normes estrictes sobre el maneig de dades en l'àmbit nacional. En aquest sentit, la Comissió Europea ha presentat la Digital Services Act i la Digital Markets Act per protegir els drets fonamentals dels usuaris i establir condicions de competència per a les empreses, ambdues lleis pendents d'aprovació al Parlament Europeu durant el primer semestre de 2022.

La manca de semiconductors ha estat el cas paradigmàtic que ha posat de manifest el perill de l'excessiva dependència de l'aprovisionament de tecnologies concentrada en pocs països i empreses. Essent clau per a una multitud de sectors, com els productes informàtics i electrònics i l'automoció, els semiconductors han esdevingut elements de seguretat nacional. Els EUA i la UE han impulsat polítiques de reindustrialització (Chips for America Act i European Chips Act) per assegurar-ne la fabricació nacional i reduir la dependència d'Àsia.

De fet, els semiconductors van provocar l'esclat de la guerra comercial entre els EUA i la Xina, i són un factor explicatiu de la confrontació entre els dos països respecte a l'estatus de Taiwan, el principal proveïdor mundial. L'arribada al poder de Biden no ha suposat cap canvi en relació amb la guerra comercial iniciada per Trump, que té com a objectiu principal frenar el creixent dinamisme tecnològic del gegant asiàtic.

La innovació en els sectors digital i de les telecomunicacions és crucial, atès que dona als països pioners la possibilitat d'establir els estàndards tecnològics que hauran de seguir la resta. Els països receptors de noves tecnologies veuen frenat el seu desenvolupament perquè són relegats a un rol de compradors i s'allunyen de la producció. És aquí on es juga la segona batalla de la guerra tecnològica entre els Estats Units i la Xina: els primers volen continuar posant les normes del joc; mentre que els segons treballen per imposar els seus estàndards, utilitzant la Digital Silk Road com a via per a impulsar les seves tecnologies i estàndards propis, principalment a l'Àfrica subsahariana i Llatinoamèrica.

L'efecte d'aquesta pugna és un creixent desacoblament digital, és a dir, la formació de règims normatius múltiples i mútuament divergents, que suposarien barreres considerables a la capacitat de les empreses per a transferir dades a través de les fronteres i desenvolupar solucions digitals integrades d'àmbit mundial.

La UE ha pres consciència de la pèrdua de lideratge tecnològic enfront dels Estats Units i la Xina i de la vulnerabilitat que això representa. Per tal de reduir el desfasament tecnològic, la UE ha començat a impulsar diverses polítiques: el Mecanisme de Recuperació i Resiliència del Next Generation EU, que destina el 20 % del seu pressupost al sector digital; la Brúixola Digital, que dissenya l'estratègia per a la transformació digital d'Europa d'aquí al 2030; l'European Chips Act, per a crear un ecosistema de xips europeu d'última generació; la plataforma GAIA-X, que aspira a ser el punt de partida de l'ecosistema europeu de dades i serveis al núvol, i l'Aliança Europea per a les Dades Industrials i la Computació Edge i en Núvol.

Addicionalment, la UE ha realitzat un mapeig dels riscos als quals s'exposa en la cadena de valor de vuit tecnologies clau. El risc més elevat es troba en la disponibilitat de matèries primeres en totes les tecnologies, l'oferta de les quals es concentra en pocs països, particularment a la Xina. També s'observen riscos elevats en components, i més moderats en materials processats i assemblatge. Destaquen negativament en totes les fases de producció les bateries d'ió liti, els motors elèctrics, els panells fotovoltaics i els drons. En canvi, la UE és un actor rellevant en materials processats per a piles de combustible i impressió 3D, així com en l'assemblatge final de turbines eòliques i robòtica.

Davant d'aquestes vulnerabilitats, especialment pel que fa a les matèries primeres, la Unió Europea ha elaborat un pla d'acció conjunt sobre matèries primeres crítiques i ha establert una Aliança Europea de Matèries Primeres (European Raw Materials Alliance).

5. La manca de talent digital

L'esclat de la pandèmia ha fet que la migració gradual cap a la digitalització s'hagi accelerat ràpidament. Això ha provocat disrupcions en les empreses, que veuen com la manca de talent digital comença a suposar una amenaça.

Segons el World Economic Forum, el 50 % dels empleats necessitaran tornar a capacitar-se de cara al 2025. A més, el 2025 emergiran noves ocupacions i altres aniran desapareixent a mesura que s'imposi aquest canvi tecnològic. Molts treballadors i treballadores no tenen les aptituds necessàries ni els mitjans per a aconseguir-les. Garantir un model de creixement sostenible i integrador requereix que els estats inverteixin en la millora (*upskilling*) i el reciclatge (*reskilling*) de la població adulta.

La Comissió Europea alerta que els estats membres de la UE han registrat un progrés limitat en la provisió d'habilitats digitals bàsiques per a adults, i calen esforços addicionals significatius en les habilitats digitals avançades. L'Índex de l'Economia i la Societat Digitals (DESI) de 2021 mostra que el 2020 hi havia 8,4 milions d'especialistes en TIC (4,3 % de la població activa), lluny encara dels objectius fixats per al 2030 en la Brúixola Digital, segons la qual haurien de ser-ne 20 milions. Per tant, cal redoblar els esforços per a assolir l'objectiu.

6. L'auge de la ciberdelinqüència

L'acceleració de la digitalització arran de la pandèmia ha donat lloc a una major dependència de les eines digitals i els espais en línia, cosa que ha fet augmentar la vulnerabilitat de les persones, les empreses i les administracions públiques a les activitats cibernètiques malicioses. Segons càlculs de Cybercrime Magazine, el negoci opac del crim cibernètic ha passat de moure tres bilions d'euros el 2015 a sis bilions el 2021; i podria arribar a superar els 10 bilions el 2025. Multitud d'empreses s'han vist exposades als atacs cibernètics i, amb elles, milions d'usuaris.

A banda dels perills de la ciberdelinqüència a escala empresarial i de les persones, els pirates informàtics (alguns acusats d'estar sota el paraigua dels governs) amenacen cada vegada més els sistemes d'infraestructures crítiques, llancen campanyes de desinformació i roben dades sensibles de particulars, empreses i governs. Per aquest motiu, els estats han deixat de considerar els ciberatacs com una qüestió tècnica i molts d'ells els han fixat com una prioritat a combatre. En aquest sentit, la UE ha multiplicat la seva activitat normativa amb diferents iniciatives, com l'Estratègia de Ciberseguretat de la UE, la Directiva NIS2, la creació d'una unitat per a prevenir els ciberatacs (Joint Cyber Unit) o la proposta de Directiva relativa a la resiliència d'entitats crítiques.

7. Emergència climàtica

La crisi climàtica comporta esdeveniments extrems que aniran en augment. En el millor dels casos, si s'aconsegueix limitar l'escalfament global a 1,5°C de mitjana el 2050, les conseqüències seran limitades, però si se segueix el rumb actual (la temperatura ja ha augmentat 1,1°C) l'increment de les temperatures podria ser de 2-3°C. Això portaria, al seu torn, a un augment exponencial de sequeres, inundacions, augments del nivell del mar i esdeveniments meteorològics extrems.

Els desastres naturals vinculats al canvi climàtic estan provocant problemes alarmants en el conreu i la producció de certs productes alimentaris de primera necessitat, així com el consegüent augment de preus (per exemple, les sequeres en algunes zones de l'Àfrica, l'Àsia i Amèrica, provocades pel fenomen climàtic la Niña). Addicionalment, hi ha una falta d'aigua important al sud d'Europa, al Mediterrani, al sud-oest dels Estats Units i al sud d'Àfrica, regions altament productores d'aliments a escala mundial.

L'impacte econòmic de la crisi climàtica és molt elevat. La UNCTAD apunta que les pèrdues es podrien situar entre gairebé el 5 % del PIB mundial el 2050, en l'escenari optimista (si es compleix l'Acord de París), i el 20 %, en l'escenari pessimista.

Europa és líder mundial en matèria de descarbonització i s'ha fixat l'any 2050 com a data límit per a eliminar les emissions contaminants. El Pacte Verd Europeu (European Green Deal)

mobilitzarà 1 bilió d'euros en inversió pública i privada fins al 2030, mentre que la Llei del Clima de la UE ha establert la prioritat política d'assolir la neutralitat climàtica el 2050 i de reduir les emissions amb efecte d'hivernacle un 55 % de cara al 2030 (respecte als nivells de 1990). Amb aquest objectiu, la Comissió Europea ha presentat una bateria de propostes legislatives agrupades en el Fit for 55, que inclou, entre d'altres, el Mecanisme d'Ajust en Frontera, el règim del mercat de drets d'emissió, la Directiva relativa a fonts d'energies renovables, la reforma de la llei per a prohibir la venda de cotxes i furgonetes que emetin gasos contaminants a partir de 2035 i iniciatives relatives als combustibles emprats en aviació i transport marítim.

La resta de potències també s'han compromès a reduir la seva contribució al canvi climàtic. En el primer dia del seu mandat, el president Biden va complir la seva promesa de tornar a adherir-se a l'Acord de París i va fixar el rumb dels Estats Units per a fer front a la crisi climàtica al país mitjançant l'eliminació de les emissions contaminants com a molt tard el 2050. El president Xi Jinping ha promès que la Xina serà «neutral en carboni» el 2060, mentre que Narendra Modi ha fixat el 2070 com a data límit perquè l'Índia elimini les emissions contaminants.

La cimera sobre el canvi climàtic COP26 celebrada a Glasgow al novembre de 2021 va acabar amb regust agredolç, amb un document final amb alguns avenços però menys dels necessaris.

8. Riscos de l'economia verda: la vulnerabilitat energètica de la UE i la *greenflation*

Assolir l'objectiu de suprimir les emissions de carboni de cara al 2050 requereix una transformació del sistema energètic que implica augmentar substancialment la demanda de metalls i matèries primeres crítiques. Les tecnologies utilitzades per les energies renovables, els vehicles elèctrics o l'hidrogen verd requereixen més minerals que les basades en combustibles fòssils. Si es volguessin complir els objectius de l'Acord de París, caldria quadruplicar les necessitats de minerals per a les tecnologies d'energia neta per al 2040, però els plans actuals de subministrament i inversió en molts minerals crítics no són suficients per a recolzar un desplegament accelerat de panells solars, turbines eòliques o vehicles elèctrics.

La UE és molt vulnerable en el subministrament d'aquestes matèries primeres crítiques, perquè es troben concentrades en molt pocs països, principalment a la Xina. Els riscos associats a la concentració de la producció es veuen agreujats en molts casos pels baixos índexs de substitució i reciclatge.

A més, aquest augment de la demanda de minerals imprescindibles, davant la complexitat d'ampliació de l'oferta actual, pot produir un augment de preus substancial, cosa que pot donar lloc al fenomen que es coneix com a *greenflation*. Aquest fet podria portar al dilema d'acceptar o bé preus més alts o bé retardar la transició energètica.

Adicionalment, per tal d'assolir la neutralitat climàtica, s'han posat en marxa mecanismes com el mercat de drets d'emissió de CO₂. Per a aconseguir disminuir les emissions totals, cada any es reparteixen menys drets, per la qual cosa el preu s'incrementa. El 2021 es van triplicar els preus respecte al 2020, la qual cosa ha donat lloc a un augment significatiu dels costos de producció de l'energia elèctrica mitjançant tecnologies que utilitzen combustibles fòssils, especialment el gas. La Comissió Europea ja ha anunciat que en els propers anys s'incorporaran més sectors productius al comerç de drets d'emissió, com el del transport per carretera el 2025, cosa que farà encarir encara més els preus d'aquests drets.

Si bé aquest augment de preus serveix d'esperó per a apostar per tecnologies netes, aquesta transició hauria d'haver començat fa anys i ara els estats s'estan trobant increments sobtats en els costos de l'energia. En aquest context, s'ha tornat a posar sobre la taula el paper de l'energia nuclear, amb dos posicions enfrontades a la UE. Per una banda, França aposta per construir noves centrals nuclears, amb la justificació de preservar la independència energètica en un moment d'augment dels preus i d'incertesa geopolítica i per fer front al canvi climàtic, atès que l'energia nuclear pràcticament no emet gasos amb efecte d'hivernacle. A l'altra cara de la moneda hi ha Alemanya, que clausurarà les centrals nuclears a finals de 2022, o Espanya, que ho farà el 2035. De fet, tots dos països s'han oposat a la proposta de la Comissió Europea de considerar l'energia nuclear com a verda fins al 2045 (cosa que comportaria un millor accés al finançament).

9. Disrupcions de les cadenes de subministrament: cap a l'escurçament de les cadenes de valor global

La intensa recuperació de la demanda de productes i béns intermedis, especialment els vinculats a la digitalització i la transició verda, està provocant que l'oferta no aconsegueixi abastir-la, fet agreujat pels confinaments intermitents en països on es concentra gran part de la producció mundial, com, per exemple, la Xina. Per tant, la sortida de la crisi de la COVID-19 s'està caracteritzant per tensions entre oferta i demanda de primeres matèries, components i serveis de transport, amb la consegüent escalada de preus i disrupcions en les cadenes de subministrament.

Segons dades de la Comissió Europea, a finals de 2021 més del 50 % de les empreses manufactureres de la zona euro es trobaven afectades per l'escassetat de material, sent els països amb major pes industrial, com Alemanya, els més castigats. Els sectors més afectats pel desaprovisionament han estat la informàtica i l'electrònica, l'automoció, els materials elèctrics, la maquinària, la metal·lúrgia, els productes químics, els plàstics i els mobles, entre d'altres.

L'exemple més paradigmàtic de la crisi d'aprovisionament ha estat el dels semiconductors, components clau de milions de dispositius electrònics, dels automòbils i d'altres indústries importants. Tot i que les principals empreses productores de xips mundials tenen previst ampliar

la seva capacitat, tant la complexitat com el temps necessari per a construir noves plantes fa probable que l'escassetat de semiconductors persisteixi a mitjà termini.

Aquestes disruptcions han obligat les empreses d'arreu del món a revisar les seves cadenes de subministrament per tal de fer-les més resilientes. Moltes empreses han hagut de reaccionar, ja sigui buscant proveïdors alternatius, acostant la producció a la demanda o canviant la seva estratègia de negoci. Així, doncs, la pandèmia ha posat la gestió de la cadena de subministrament en el centre de les decisions empresarials, i ha passat a ser un aspecte fonamental per a optimitzar l'èxit d'una empresa.

A la vegada, el fet que la pandèmia hagi exposat la vulnerabilitat que suposa la concentració de la producció de certs productes estratègics a l'Àsia ha motivat que molts països avançats hagin decidit impulsar polítiques de reindustrialització i d'incentivació del desenvolupament d'indústries estratègiques per tal d'augmentar la sobirania tecnològica i industrial.

La Unió Europea ha elaborat un pla d'acció sobre matèries primeres crítiques, amb l'objectiu de desenvolupar cadenes de valor més resilientes i augmentar els processos de producció, i ha impulsat la New Industrial Strategy, per augmentar l'autonomia estratègica i minorar el risc de dependència en les indústries i tecnologies estratègiques, amb plans específics per als semiconductors, les bateries i els medicaments. Paral·lelament, la Comissió està treballant en una proposta legislativa de *due diligence* europea per a les cadenes de subministrament, que pretén regular la responsabilitat de les grans empreses europees per tal que supervisin tota la seva cadena de subministrament i vetllin pel respecte pels drets humans i el medi ambient.

Si bé abans de la pandèmia, amb els avenços dels països emergents (augment de salaris, especialment a la Xina) i les noves tecnologies, ja s'havia iniciat una tendència cap a la regionalització i l'escurçament de les cadenes de valor, ara s'ha vist accelerada per la crisi de la COVID-19, un major proteccionisme i la incidència de la geopolítica. A més, la localització de la producció cada vegada serà menys determinant per raons de costos laborals i, en canvi, es prioritzarà cada cop més la rapidesa d'accés al mercat i la proximitat al consumidor.

Aquesta tendència comporta, per una banda, el retorn de les empreses al país d'origen o a països propers, que en el cas de Catalunya podria ser una oportunitat per a atraure empreses europees que volen acostar la producció a Europa. Per l'altra, comporta la relocalització per raons de mercat en regions d'elevada demanda, fora de la regió d'origen, com podria ser, en el cas de la UE, als Estats Units o a la Xina. Per això, les inversions continuaran dirigint-se a la Xina, però no tant per subministrar a la resta del món, sinó per abastir el seu gran mercat.

La regionalització presenta els avantatges d'una major adequació a les normes i requeriments locals, evita els riscos associats al proteccionisme i redueix l'impacte mediambiental en escurçar la distància de les cadenes de subministrament. Tanmateix, una regionalització extrema, que implicaria localitzar la producció en múltiples instal·lacions situades a molts països, és considerada poc probable a causa de l'alt cost que pot suposar.

A curt termini, és poc probable que la majoria d'empreses s'embarquin en un procés ampli de reestructuració de les seves respectives cadenes de valor global, perquè no es poden reconfigurar de la nit al dia. Per exemple, el *reshoring* té limitacions, especialment en els casos d'alts costos fixos per a fer tornar la producció o en els productes amb cadenes de valor complexes, altament fragmentades o amb ecosistemes de proveïdors especialitzats. Tanmateix, sí que s'espera que les empreses renunciïn a una part de l'eficiència per tal d'assegurar una major resiliència. Les empreses també actuaran mitjançant solucions de gestió de riscos, com el monitoratge de la cadena de subministrament per a identificar riscos a través de les noves tecnologies (intel·ligència artificial o el bessó digital), l'augment d'inventaris, la flexibilització de les línies de producció i distribució de la producció entre diferents centres, la diversificació de proveïdors o la cerca d'alternatives de transport i logística.

10. Augment dels costos: matèries primeres, energia i transport

L'augment sobtat de la demanda i la manca d'inversions en explotacions mineres i instal·lacions industrials en els darrers anys (a causa dels baixos preus de les matèries primeres en el període 2014-2015) han provocat un fort increment en els preus de les matèries primeres, que en el seu conjunt, segons dades de l'FMI, han incrementat al voltant d'un 53 % el 2021. Destaquen els preus dels metalls lligats a la transició energètica com l'alumini, el coure i el níquel i les matèries primeres crítiques per a la UE com el liti, el magnesi, el cobalt, l'indi, el germani o el gal·li.

En el cas dels aliments, segons la FAO, els preus al desembre de 2021 eren un 23,1 % superiors respecte a un any enrere. En destaca l'alça dels preus de la carn, els cereals, el cafè o el sucre. D'entre els principals factors que expliquen l'augment dels preus dels aliments, trobem l'encariment del preu del transport marítim de productes bàsics (s'ha triplicat en un any), els desastres naturals vinculats al canvi climàtic i l'acumulació d'algunes matèries primeres, especialment per a l'alimentació d'animals, per part de la Xina. Un altre factor que explica la tensió dels preus de les primeres matèries a escala global és que aquests mercats s'han convertit en una destinació especuladora per als grans inversors internacionals.

Amb tot, es preveu que a curt termini els preus continuaran a l'alça: d'una banda, l'economia internacional seguirà el camí de recuperació i, de l'altra, l'oferta (afectada per l'aparició de noves variants del coronavirus i el baix índex de vacunació als països en desenvolupament) molt possiblement no experimentarà canvis a curt termini que puguin donar resposta a les necessitats de la demanda.

Aquest escenari es reflecteix en l'índex Dow Jones de primeres matèries, que sintetitza un conjunt de contractes de futurs i que a finals de desembre de 2021 va assolir els valors més alts dels darrers deu anys.

Pel que fa a l'energia, l'augment de la demanda i la restricció de l'oferta de combustibles fòssils, amb la negativa de l'OPEP+ d'incrementar-la, han provocat un increment dels preus, agreujat

pel fet que en els darrers anys el ritme de desinversió en combustibles fòssils ha estat superior al ritme d'inversió necessari en energies renovables. Així, el preu del petroli va tancar l'any 2021 al voltant dels 80 dòlars, amb un augment del 50 % respecte a principis de l'any. Les estimacions apunten que el preu del petroli continuarà elevat al llarg del 2022, al voltant dels 85 dòlars el barril, i s'alerta que el preu podria arribar als 110 dòlars el barril el 2023 si l'augment de l'oferta és molt lent i els costos de perforació van en augment.

Els preus del gas, el carbó i l'electricitat també han pujat fins als nivells més alts en dècades. El preu del gas natural ha experimentat l'augment més gran, en multiplicar-se per deu a finals de 2021 respecte a fa un any, amb la qual cosa ha assolit un rècord històric. Els forts increments dels preus del gas natural han provocat un augment de l'ús del carbó per a generar electricitat en els mercats dels Estats Units, Europa i l'Àsia. Per aquest motiu, els preus internacionals del carbó s'han multiplicat per cinc respecte a fa un any. Al seu torn, els preus més elevats del gas i del carbó, combinats amb l'augment dels drets d'emissió europeus del carboni, han provocat un augment dels preus de l'electricitat sense precedents a Europa.

Més enllà de les correccions conjunturals de preus, es comença a posar de manifest que la transició energètica tindrà importants costos d'ajustament estructurals. Per tant, és necessari que augmenti el ritme d'inversió en energies renovables per a fer front al desajust actual en la substitució d'energies basades en combustibles fòssils.

D'altra banda, el repunt de l'activitat ha comportat greus problemes en el transport marítim, sotmès als efectes dels confinaments i a la manca de disponibilitat de contenidors, amb la qual cosa s'han intensificat els colls d'ampolla de subministrament de matèries primeres i components i ha provocat un fort increment dels preus del transport. El Dry Baltic Index, que mesura l'evolució del preu per tona del transport marítim de les matèries primeres (a granel), es va multiplicar per cinc des de principis d'any fins a l'octubre de 2021, i la mitjana del preu global d'un contenidor de 12 metres es va multiplicar per 3 (quasi 10 cops més respecte als nivells pre-pandèmia). Tanmateix, darrerament els preus s'estan corregint a la baixa, la qual cosa podria indicar que els preus del transport marítim ja podrien haver tocat sostre.

No obstant això, les previsions per a l'any vinent no són del tot optimistes. A finals de desembre de 2021 encara hi havia 475 vaixells de contenidors atrapats fora dels ports, i l'aparició de noves variants del coronavirus (com l'òmicron) poden allargar la persistència de disruptions fins al segon semestre de 2022 o inclús el 2023, per la qual cosa no es preveu que els preus del transport marítim es redueixin significativament en els propers mesos. Addicionalment, el sector pateix problemes estructurals no resolts, com l'estructura oligopolista de les navilieres, que difícilment reduiran les tarifes de forma ràpida, o la transició verda en el transport marítim, que comportarà un augment dels costos del transport en un futur.

Degut al col·lapse del transport marítim, els costos del transport aeri també s'han elevat fins a nivells històrics. Durant els darrers mesos de 2021, els preus de les principals rutes de

mercaderies aèries que connecten els centres de fabricació de la Xina amb els consumidors dels EUA i Europa gairebé s'han duplicat respecte als de finals de l'estiu.

El transport per carretera també es troba afectat, amb l'escassetat de conductors de vehicles pesants com un dels principals motius, tant als Estats Units com al Regne Unit i la Unió Europea. És probable que la situació empitjori a causa de l'envelliment de la mà d'obra (l'edat mitjana dels conductors és de més de 50 anys) i les dificultats per a reclutar joves. Per a fer front a l'escassetat de camioners, les solucions que es plantegen a Europa inclouen la gratuïtat en la formació de nous conductors, la millora de les condicions laborals i la creació d'un permís únic per a integrar els treballadors no comunitaris o reconèixer els permisos de conduir de tercers països.

Amb tot això, les previsions per al 2022 apunten un manteniment de costos elevats tant pel que fa a les matèries primeres com a l'energia i el transport. En aquest sentit, segons l'enquesta de clima empresarial de la Cambra de Comerç d'Espanya, el 86,3 % de les empreses espanyoles considera que els costos de l'energia i les matèries primeres continuaran a l'alça el 2022.

11. Inflació: fi de la política d'expansió quantitativa

L'increment dels preus de les matèries primeres, els components, l'energia i el transport s'està traslladant als preus industrials i de consum. Actualment la inflació a escala mundial està en nivells molt elevats. Al tancament de l'any 2021, la inflació als Estats Units s'ha situat en els nivells màxims dels gairebé darrers 40 anys (7 % al desembre), mentre que a Alemanya (5,7 %) o Espanya (6,5 %) s'ha situat en els nivells màxims dels gairebé darrers 30 anys. D'entre els països emergents destaquen les elevades taxes d'inflació el 2021 a l'Argentina (52,1 %) i Turquia (36,1 %).

Davant aquesta tendència a l'alça dels preus, els diferents bancs centrals han iniciat processos de normalització monetària per tal de frenar la inflació. La Reserva Federal (Fed) i el Banc Central Europeu (BCE) han iniciat la reducció de les compres de bons en el mercat (*tapering*), i la Fed ha anunciat tres pujades del 0,25 % del tipus d'interès durant el 2022, amb la qual cosa accepta que la inflació no és un factor transitori. De fet, diversos països d'arreu del món, tant avançats com emergents, ja van optar per apujar els tipus d'interès el 2021. El BCE, en canvi, manté una política monetària més prudent i no ha manifestat la intenció d'apujar els tipus d'interès.

No obstant això, un major ritme en el procés de *tapering* i d'augment dels tipus d'interès per part de la Fed pot provocar una depreciació de l'euro en front al dòlar, fet que alimentaria més les pressions inflacionistes a la zona euro (via l'increment del cost relatiu de les importacions). En conseqüència, molts analistes consideren que, tot i la reticència del BCE, la institució es veurà «obligada» a apujar els tipus d'interès quan la Fed així ho faci.

A més, tot i que el *tapering* no implica una pujada dels tipus d'interès oficials, sí que suposa una pujada dels tipus d'interès en els mercats monetaris, donat que la reducció de la compra de bons per part dels bancs centrals limita l'oferta monetària en circulació.

Tanmateix, com alguns analistes apunten, no està tan clar que, actualment, una pujada dels tipus d'interès impliqui una baixada de la inflació, atès que la inflació no ve causada exclusivament per l'augment de la demanda, sinó també per l'augment dels costos ocasionats per *shocks* d'oferta.

L'OCDE preveu que els nivells d'inflació, tot i la correcció previsible a mitjans de l'any 2022, es mantindran per sobre dels nivells previs a la pandèmia fins al 2023. Per a l'Eurozona, el BCE preveu una inflació del 3,2 % el 2022.

12. Riscos financers: bombolla financera i immobiliària

Les borses s'han recuperat ràpidament del xoc de la COVID-19. L'All Countries World Index (ACWI) d'MSCI, índex que recull l'evolució dels principals mercats avançats i emergents, va superar els nivells previs a la pandèmia a principis del quart trimestre de 2020 i a finals de 2021 ja s'havia doblat respecte al març de 2020, amb l'acumulació de màxims històrics al llarg de l'any.

Aquest increment ha vingut impulsat principalment pels països avançats, alimentat per la liquiditat injectada pels bancs centrals mitjançant l'expansió quantitativa, que també ha anat dirigida als actius immobiliaris i a inversions de risc. La fi de la política monetària expansiva i la pujada dels tipus d'interès pot iniciar un gran ajust en els mercats borsaris, i posar en risc la recuperació econòmica.

Al risc borsari s'hi sumen les preocupacions en el sector immobiliari. El potencial d'impagament del gran conglomerat Evergrande i d'altres empreses immobiliàries xineses representa un risc de contagi a la resta del món. La bombolla immobiliària representa un risc als Estats Units, on el preu mitjà de l'habitatge es troba en màxims històrics, per sobre del punt més àlgid de l'última bombolla immobiliària. A Europa, el BCE ha alertat que hi ha similituds amb la situació anterior de la crisi financera degut al fet que els préstecs hipotecaris estan augmentant i l'evolució dels preus dels habitatges fa que ja siguin similars als pics observats el 2007. A més, l'augment de l'endeutament públic i de les famílies constitueix una preocupació creixent sobre el risc d'esclat de la bombolla immobiliària.

Addicionalment, el BCE també adverteix de «senyals d'exuberància» en altres segments del mercat financer com els criptoactius. No obstant això, els criptoactius (Bitcoin i Ethereum, entre els més coneguts) tenen una elevada volatilitat i, per tant, comporten un alt risc i generen dubtes per la seva falta de garanties. A tall d'exemple, el Bitcoin va caure a principis de desembre de 2021 un 40 % respecte al mes anterior.

Ha sorgit en el mercat un nou tipus de criptomonedes anomenades *stablecoins*, amb l'objectiu de reduir aquesta volatilitat mitjançant la vinculació a monedes fortes (*fiat*), cosa que podria tenir efectes negatius sobre la sobirania monetària dels bancs centrals. Per aquest motiu, els bancs centrals mateixos han iniciat una carrera per a desenvolupar les seves respectives divises digitals que, tot i no ser pròpiament criptoactius, tenen l'objectiu de fer de contrapès. La Xina és la primera gran economia que ha posat en funcionament programes reals d'una divisa digital pública. Altres països com Suècia, el Regne Unit, el Canadà, Singapur o el Japó també estan realitzant proves per a comprovar-ne la seguretat. Pel que respecta al Banc Central Europeu, no està previst que ho posi en funcionament abans del 2026. Així mateix, els Estats Units avancen també amb precaució i la divisa digital nord-americana encara és un projecte embrionari.

13. Augment històric del deute global: la vulnerabilitat dels països emergents

L'emissió de deute públic i privat s'ha convertit arreu en la mesura principal per a fer front als impactes econòmics de la COVID-19. El deute global va assolir els 296 bilions de dòlars en el tercer trimestre de 2021, un 13,8 % (\$36 bilions) més que abans de la pandèmia. La ràtio de deute global sobre el PIB mundial ha passat del 321 % en el quart trimestre de 2019 a prop del 350 % en el tercer trimestre de 2021. Aquest augment s'ha produït tant a les economies avançades (s'ha passat del 380 % en el quart trimestre de 2019 a prop del 410 % en el tercer trimestre de 2021) com a les economies emergents (del 222 % al 247 %).

Als països avançats, tot i que el Japó continua sent el país més endeutat del món, el creixement del deute s'ha concentrat en els països del sud d'Europa, on destaquen Grècia, Espanya, França, Itàlia i Portugal. En aquest sentit, la retirada d'estímul del BCE i la potencial pujada dels tipus d'interès podrien complicar la recuperació econòmica d'aquests països.

La vulnerabilitat a les economies emergents, però, és major, perquè els nivells d'endeutament han assolit màxims històrics i les menors capacitats de captació d'ingressos comporten una major probabilitat d'incompliment del deute. El 2020 ja es va produir un rècord de *defaults* de bons sobirans: a l'Argentina (dos cops), Belize, l'Equador, Líbia, Zàmbia i Surinam (dos cops).

Per altra banda, la sortida del capital estranger dels països emergents cap a inversions en actius denominats en dòlars (per la seva qualitat com a moneda refugi) està provocant una pèrdua de valor generalitzada de les divises dels països emergents respecte al dòlar, cosa que fa augmentar la vulnerabilitat dels països amb un major deute denominat en dòlars. El país que ha patit una major depreciació de la seva divisa ha estat Turquia. Amb una inflació creixent, la decisió del Govern d'Erdogan d'abaixar els tipus d'interès, ha agreujat la sortida de capitals del país i ha portat a una depreciació històrica de la lira turca amb una caiguda superior al 30 % respecte al dòlar.

El canvi de la política monetària dels EUA, amb alces de tipus d'interès ja anunciades per a l'any 2022, pot agreujar més la situació als països emergents, perquè pot deixar-los més vulnerables

a una caiguda sobtada de les entrades de capital i accentuar la crisi de divises i/o de deute. Segons l'Economist Intelligence Unit (EIU), les economies emergents més vulnerables són l'Argentina, Sri Lanka, Egipte, el Pakistan, el Brasil i Turquia.

14. Estagflació?

El terme estagflació descriu la situació econòmica en què convergeixen l'alça de preus i l'estancament econòmic. Suposa un dilema per a la política econòmica, atès que les accions que permeten abaixar la inflació poden incrementar l'estancament econòmic i l'atur, i viceversa. Per tant, és un dels escenaris econòmics més preocupants perquè és molt costós d'erradicar.

Els experts coincideixen que encara som molt lluny d'un escenari d'estagflació semblant al de la dècada dels setanta. No obstant això, sí que ens podríem trobar davant un període prolongat de baix creixement (estancament secular) coincident a curt termini amb un nivell de preus més elevats.

El cert és que el creixement econòmic mundial s'ha estat alentint a finals de 2021 i la recuperació global postcovid no està sent tant vigorosa com es preveia. L'aparició de noves variants, com l'òmicron a finals de 2021, i els baixos nivells de vacunació en molts països, principalment emergents i en desenvolupament, han comportat successius confinaments que no han permès reactivar tots els sectors econòmics, normalitzar el transport marítim ni eliminar els colls d'ampolla industrials.

De cara al 2022, els escenaris que es dibuixen apunten un prolongament dels problemes de transport i subministrament fins al segon semestre, que es podrien allargar fins al 2023 en el cas que es produeixin noves onades de la COVID-19 i que el ritme de vacunació continuï baix als països de renda baixa.

L'OCDE preveu que el creixement del PIB mundial arribi al 5,6 % el 2021, i es moderi fins al 4,5 % el 2022 i al 3,2 % el 2023. Aquesta recuperació ve liderada pel comerç internacional que, a diferència del PIB, està creixent per sobre de les previsions inicials. I els principals organismes internacionals van estimar que les exportacions mundials creixerien al voltant del 10 % el 2021.

15. Recuperació asimètrica entre regions i països

L'accés dispar a les vacunes, les diferents polítiques d'estímul per a fer front a la COVID-19, els diferents nivells d'endeutament i les diferents estructures econòmiques estan provocant una recuperació asimètrica: hi ha regions i països que es recuperen més ràpidament de la pandèmia mentre que en d'altres la recuperació total s'allargarà més en el temps.

Entre el grup de països avançats hi ha divergències significatives. A Europa, els països del Nord ja han recuperat els nivells pre pandèmia el 2021. Els principals països europeus, però, com França, Alemanya, Itàlia i el Regne Unit, hauran d'esperar fins al 2022. Els països del Sud, com Grècia, Espanya i Portugal, juntament amb països centreeuropeus afectats per la crisi dels semiconductors en el sector de l'automoció, són els que tenen una recuperació més lenta. Recentment, la UE va rebaixar fins al 4,6 % la previsió de creixement d'Espanya per al 2021, i fins a un 5,5 % per al 2022. Així, doncs, Espanya pot ser l'única economia de la UE que no recuperi els nivells pre pandèmia fins al 2023. Això és degut al major pes del turisme i l'automoció (molt afectada pels colls d'ampolla), el retard dels fons Next Generation, els majors preus de l'energia, un consum domèstic menys dinàmic i un major volum de deute, que afectaria l'economia espanyola si s'accelera la retirada d'estímul i pugen els tipus d'interès.

Pel que fa a la resta de països avançats, els Estats Units, Corea del Sud i, en menor mesura, Austràlia i el Canadà s'estima que han recuperat els nivells pre pandèmia ja el 2021. En canvi, el Japó haurà d'esperar fins al 2022, atès el gran impacte de l'escassetat de semiconductors en la seva economia, especialment en el sector automobilístic i electrònic.

Entre el grup de països emergents, tot i que, en general, la recuperació ha estat més ràpida, també hi ha divergències importants entre països. Una de les regions amb major dinamisme és la dels països de l'Àfrica subsahariana per sota del Sahel, on destaca el creixement el 2021 per sobre del 10 % respecte als nivells pre pandèmia de països com Tanzània, Kenya, la Costa d'Ivori, el Senegal i Ghana. Això es deu al fet que algunes d'aquestes economies es van veure poc aturades, i fins i tot van registrar taxes positives el 2020. Per contra, Sud-àfrica i Angola no han pogut recuperar els nivells pre pandèmics el 2021, però s'espera ho facin el 2022.

Als països de l'Àfrica del Nord i l'Orient Mitjà també hi ha una evolució molt divergent, provocada principalment per les diferències en els plans de vacunació, l'estímul fiscal i l'exposició a les exportacions de petroli i al turisme. El Marroc, Algèria, l'Aràbia Saudita, els EAU i Egipte s'han posicionat el 2021 per sobre del 2019, però l'Iraq i Tunísia encara es troben per sota. Turquia el 2021 ja s'ha situat per sobre dels nivells de 2019, però el país no està exempt de riscos, sobretot per l'elevada inflació i la forta depreciació de la seva moneda.

Pel que fa a l'Àsia, juntament amb l'Àfrica subsahariana, és la regió amb unes millors perspectives de creixement. Tanmateix, l'evolució dels diferents països divergeix molt en funció principalment de la seva dependència del sector turístic. Per una banda, la Xina i el Vietnam han acabat el 2021 en un nivell un 10 % i un 12 % respectivament superior al de 2019 gràcies al fet que les seves economies han continuat creixent en els dos anys de pandèmia, ambdues beneficiades per la bona evolució de les exportacions i la inversió estrangera. No obstant això, a la Xina, tot i que les autoritats ja estan adoptant mesures, la crisi del sector immobiliari pot esdevenir un risc important per a l'economia. El 2021 altres països asiàtics com l'Índia, Singapur o Malàisia, tot i que en menor mesura, també han recuperat els nivells de 2019, mentre que, Indonèsia, Tailàndia o les Filipines, països més dependents del turisme, no recuperaran els nivells previs a la pandèmia fins al 2022.

En el cas de Rússia i els països de l'entorn, els elevats preus del petroli el 2021 han afavorit la recuperació econòmica i, de fet, el 2021 ja han recuperat els nivells prepandèmia.

L'Amèrica Llatina és la regió més perjudicada, amb països com Mèxic, l'Argentina, l'Equador o el Brasil, que no recuperaran completament els nivells de 2019 fins al 2022. A més, són països molt vulnerables al canvi de la política monetària dels EUA. En canvi, les prediccions per a Xile el 2021 han estat d'un creixement de l'11 % i s'ha convertit en el país sud-americà amb el major nivell de recuperació de la seva economia gràcies a la bona pauta de vacunació completa, els estímuls fiscals i els elevats preus del coure. També Colòmbia i el Perú han recuperat els nivells de 2019 el 2021, en part gràcies a l'augment dels preus de matèries primeres com el petroli, el carbó, el cafè i els metalls.

Afectació dels riscos a Catalunya

1. Augment de les desigualtats

La COVID-19 ha accentuat l'augment de les desigualtats. Segons Oxfam Intermon, la pandèmia ha abocat 120.000 catalans més a la pobresa relativa, un 11,7 % més de pobresa que abans que esclatés la COVID-19. Els catalans que viuen en pobresa relativa són ja el 15 % del total de la població (al conjunt d'Espanya aquest percentatge puja fins al 22,9 %).

Aquestes desigualtats són més accentuades entre immigrants, joves i dones. Les persones en situació administrativa irregular es troben en una situació especialment vulnerable, atès que els seus llocs de treball es concentren en sectors particularment afectats pels tancaments d'activitat arran de la pandèmia i queden totalment desprotegits de les mesures preses pel Govern.

Pel que fa als joves, Espanya se situa en la quarta posició de la Unió Europea amb els pitjors indicadors de desenvolupament juvenil, després d'Itàlia, Bulgària i Romania. Catalunya, tot i trobar-se en la quarta millor posició de totes les CA, està per sota de la mitjana de la UE-27 i molt allunyada dels principals països capdavaners, com Dinamarca o els Països Baixos. Les causes es troben principalment en les altes dades d'atur juvenil i la baixa emancipació.

Pel que fa a la bretxa de gènere, la majoria dels indicadors del mercat de treball són pitjors per a les dones que per als homes. A més, la bretxa salarial anual entre homes i dones és encara molt distant (22,2 %). Aquest indicador va estretament vinculat a la bretxa en l'ocupació de càrrecs directius (32,2 % de dones vs. 67,8 % d'homes).

Un altre dels hàndicaps és la vinculació entre el nivell educatiu i el poder adquisitiu. Segons Eurostat, la proporció d'espanyols en risc de pobresa que tenen pares amb un nivell educatiu baix és pràcticament el doble que el de les famílies amb poder adquisitiu superior. En la mateixa línia, l'abandó escolar afecta set vegades més els fills de les famílies amb menys recursos que els fills de les famílies amb més poder adquisitiu.

Per tant, més enllà de les polítiques d'ocupació i de redistribució de la renda, és clau la inversió en una educació inclusiva i que arribi a tothom amb la finalitat de minimitzar les desigualtats.

També és clau la implicació del món empresarial per a la correcció de les desigualtats socials. Cada cop són més les iniciatives en defensa de l'anomenat valor compartit, és a dir, la inclusió de criteris mediambientals i valors socials (igualtat salarial, igualtat de gènere, etc.) en les preses de decisions empresarials.

2. Riscos exteriors: amenaces i oportunitats per al sector exportador català

Proteccionisme

L'arribada de Joe Biden a la Casa Blanca el 2021 ha suposat un punt d'inflexió en la guerra comercial desfermada per l'Administració Trump amb la Unió Europea, que afectava les exportacions catalanes als Estats Units d'una sèrie de productes agroalimentaris, així com del ferro i l'acer. L'impacte es concentrava principalment en les exportacions de tres productes: l'oli d'oliva, el vi i la carn de porc. Amb la retirada dels aranzels, les empreses catalanes d'aquests sectors tenen, de nou, noves oportunitats per a vendre els seus productes al país nord-americà competint en igualtat de condicions respecte a altres empreses de fora de la Unió Europea.

En aquest mateix sentit, els darrers tractats de lliure comerç de la UE signats amb diferents països com Singapur, el Vietnam, el Japó o el Canadà, representen també noves oportunitats per a les empreses catalanes exportadores.

Brexit

La sortida del Regne Unit de la Unió Duanera de la Unió Europea pot tenir efectes importants en les exportacions catalanes, atès que el Regne Unit és el cinquè soci comercial de Catalunya. En els darrers anys, els intercanvis comercials entre Catalunya i el Regne Unit s'han vist afectats per la incertesa provocada pel Brexit i la depreciació de la lliura esterlina, cosa que es va agreujar el 2020 pel fort impacte de la COVID-19, que va coincidir amb la sortida efectiva del Regne Unit.

Amb dades provisionals del període acumulat gener-octubre de 2021, les exportacions catalanes al Regne Unit han augmentat un 20,5 % respecte al mateix període de 2020, tot i que no han recuperat els nivells assolits durant mateix període de l'any 2019. El principal sector manufacturer que explica el creixement de les exportacions és l'automoció, encara que no ha recuperat els nivells previs a la pandèmia. El mateix succeeix amb el sector químic, el tercer sector exportador al Regne Unit. En canvi, les exportacions d'altres sectors com el de l'alimentació i les begudes (segon sector exportador al Regne Unit), la metal·lúrgia, la maquinària i el del cautxú i els plàstics han crescut amb força el 2021 i s'han situat per sobre dels nivells de 2019, previs a la pandèmia.

Pel que fa a les importacions provinents del Regne Unit, en canvi, el 2021 han continuat caient i s'han situat en el nivell més baix de la sèrie històrica.

El poc temps transcorregut des de l'entrada en vigor del Brexit i el fet que hagi coincidit amb la crisi de la COVID-19 no permeten extreure conclusions clares sobre l'afectació del Brexit en el sector exterior català. Les primeres aproximacions semblen apuntar, però, que el Brexit podria estar afectant més les importacions que no pas les exportacions al Regne Unit, cosa que va en línia amb el que també s'està observant en el conjunt de la zona euro.

Tanmateix, cal tenir en compte que, si bé l'acord comercial al qual han arribat la UE i el Regne Unit evita la imposició de barreres aranzelàries, no contempla, en canvi, eliminar les barreres no

aranzelàries, que, a banda d'incrementar els costos de comerç, poden ser més difícils de superar que els aranzels mateixos. Alguns exemples són els controls de qualitat, sanitaris o fitosanitaris, l'obtenció de llicències, normes d'origen o la fiscalitat.

Mercats emergents amb major vulnerabilitat

Els mercats emergents estan fent front a elevades ràtios de deute sobre el PIB, i els canvis en la política monetària de la Fed o el BCE poden colpejar greument les seves economies, especialment les que pateixen grans dèficits per compte corrent, alts nivells de deute (especialment extern), una elevada inflació i insuficients reserves de divises.

Les economies que més vulnerabilitat generen per a les empreses catalanes, tant per la seva importància com per la seva evolució, són especialment Mèxic, Turquia, el Brasil, Sud-àfrica i l'Argentina. Unes condicions monetàries més restrictives, amb el consegüent impacte negatiu sobre l'estabilitat financera i poder adquisitiu d'aquests països pot aprofundir la caiguda de la demanda de productes catalans i afectar les empreses que exporten a aquests països. En aquest sentit, els sectors més exposats pel pes que representen aquests països en les seves exportacions són el sector químic, la maquinària i els materials elèctrics.

El gir exportador català cap a l'Indo-Pacífic

El canvi de poder global de l'Atlàntic a l'Indo-Pacífic es pot apreciar a través del repartiment de les exportacions catalanes per regions. Si bé és cert que la Unió Europea continua sent la principal destinació de les exportacions catalanes, el seu pes relatiu ha disminuït considerablement en els darrers 20 anys (de representar el 67,0 % el 2000 al 59,5 % el 2020) en benefici d'Àsia, que ja és el tercer mercat per importància, amb el 8,7 % del total exportat el 2020 (3,9 % el 2000).

El gir exportador de Catalunya cap a l'Indo-Pacífic també s'evidencia amb l'evolució del rànquing exportador dels principals socis comercials de Catalunya. Entre els 10 països que més posicions han escalat els darrers 20 anys, la meitat són asiàtics: la Xina, el Vietnam, l'Índia, Corea del Sud i Tailàndia. Tanmateix, les exportacions catalanes encara tenen camí per recórrer al continent asiàtic, perquè altres països com Bangladesh, Indonèsia i les Filipines, inclosos en el grup Next Eleven, ni tan sols formen part del TOP-50 de països de destinació de les exportacions catalanes.

La fi de la pesta porcina a la Xina: l'afectació en el sector porcí

L'exportació de carn porcina catalana es va veure fortament impulsada a l'alça el 2019 i el 2020 pel ràpid i sobtat increment de la demanda procedent de la Xina, deguda al brot de pesta porcina que va patir el país el 2018. Tanmateix, el control del virus i la recuperació de la producció xinesa durant el 2021 han provocat un fort retrocés de les exportacions de carn de porc al país a partir del segon trimestre de 2021, i previsiblement la tendència baixista continuarà el 2022.

No obstant això, encara existeixen riscos de nous brots com els que han sorgit a províncies del Nord com Henan i Shandong, o darrerament a la província de Hebei. Això ha provocat que la

disminució de les importacions de la Xina procedents de Catalunya no hagi retornat a nivells previs a la pesta porcina, i que a finals de 2021 s'hagin mantingut en nivells tres cops superiors als de 2018.

A més, hi ha altres països del sud-est asiàtic afectats per aquesta pesta, com el Vietnam, Corea del Sud, Indonèsia i les Filipines. Si bé les exportacions catalanes de porc han caigut a la Xina el 2021, han acumulat creixements importants a les Filipines, Corea del Sud i Taiwan, cosa que ha minorat l'impacte negatiu de la Xina. És innegable, però, que de cara al 2022 el sector patirà una acumulació important d'excedents i s'hauran de reestructurar i reorientar les seves exportacions a mercats alternatius.

La manca de semiconductors: l'afectació en el sector de l'automoció

La indústria de l'automoció és el segon sector industrial i exportador de Catalunya, per darrere del químic. La recuperació del sector s'ha vist greument afectada per la crisi de subministraments, principalment de semiconductors, la qual cosa ha forçat les principals empreses catalanes del sector a realitzar ERTOS i, fins i tot, a aturar les seves línies de producció.

En conseqüència, les exportacions catalanes del sector s'han vist afectades. Després de la forta recuperació a partir del segon trimestre de 2020, les exportacions s'han tornat a desaccelerar a partir del tercer trimestre de 2021. Les previsions per a 2022 no són gaire encoratjadores, atès que es preveu que les dificultats d'aprovisionament dels semiconductors s'allargaran, com a mínim, fins a l'últim terç de l'any.

La crisi dels semiconductors posa més pressió a un sector que viu un moment de transformació important, afectat per la transició del model de mobilitat de la combustió cap a l'elèctric. Tot i la creixent evolució en la venda de vehicles electrificats, Catalunya i Espanya encara es troben endarrerides respecte a la resta d'Europa, tant per les quotes de mercat de cotxes elèctrics com per les infraestructures de recàrrega.

Tot i els evidents reptes, Catalunya es troba ben posicionada per a desenvolupar vehicles elèctrics gràcies al potent ecosistema industrial, la posició geoestratègica al sud d'Europa i la forta presència d'empreses i centres tècnics i d' R+D dedicats a la indústria de l'automoció.

En aquest sentit, Volkswagen ha seleccionat Catalunya per fabricar els seus vehicles elèctrics de mida petita, i per ubicar-hi un centre de disseny de bateries i una planta d'assemblatge i reciclatge de bateries. Altres empreses de menor dimensió també fabricaran vehicles elèctrics a Catalunya. És el cas, per exemple, del *hub* d'electromobilitat que lidera la firma tecnològica QEV, que pretén fabricar furgonetes elèctriques a partir del 2023 o el fabricant de motos elèctriques Silence.

Una bona gestió i aplicació dels fons europeus serà fonamental per a desenvolupar les tecnologies adients per al desenvolupament d'un sector competitiu en l'àmbit internacional. Brussel·les ja ha autoritzat el primer Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència, dedicat

exclusivament als vehicles elèctrics i connectats (PERTE VEC), amb una dotació de 3.000 milions d'euros.

3. Riscos tecnològics, manca de talent digital i ciberdelinqüència

L'Índex de l'Economia i la Societat Digitals (DESI) de la Comissió Europea situa Espanya com el novè país del bloc comunitari amb millor nota en digitalització, per sobre de la mitjana de la UE. Es tracta del tercer país amb millor connectivitat i ben situat en serveis públics digitals. Per contra, el DESI alerta de reptes importants, també aplicables a Catalunya. En concret: la insuficient implementació de les noves tecnologies, l'existència d'una bretxa digital important entre el món urbà i el rural i l'escassetat de capital humà, en concret d'especialistes en TIC.

Catalunya té molt camí per recórrer en l'àmbit de la transformació digital de les empreses. Segons dades d'Idescat del primer trimestre de 2021, el percentatge d'empreses catalanes de més de nou treballadors que han incorporat tecnologies de transformació digital és encara baix. En concret, l'internet de les coses és la tecnologia més incorporada per les empreses catalanes (25,8 % sobre el total), seguida de Big Data (12,5 %). La intel·ligència artificial i la impressió 3D tenen encara una presència menor en les empreses catalanes (8,9 % i 6,8 % respectivament).

Catalunya ha d'aprofitar l'impuls tecnològic i digital i els fons del NGEU per a incrementar la inversió en la transformació digital i reduir la distància respecte als principals països de l'eurozona. Això permetria incrementar la productivitat i assentar les bases d'un creixement econòmic més sostenible.

Un altre dels reptes tecnològics importants per a Catalunya que apunta el DESI és reduir la bretxa digital entre les zones urbanes i les rurals. Un estudi del Comitè de les Regions de la UE alerta que, en el cas de Catalunya, continua endarrerida la cobertura de *next-generation access* (NGA), és a dir, l'actualització (major velocitat i qualitat) de la banda ampla disponible.

El Comitè de Regions de la UE també examina les possibles barreres a la transformació digital de les pimes. Una de les principals és la manca de competències digitals en el mercat de treball. Concretament, gairebé el 70 % de les pimes asseguren que es tracta d'una barrera rellevant o molt rellevant a l'hora de transformar digitalment l'empresa.

Actualment, segons l'ONTSI, els treballadors de les TIC tan sols representen el 3,8 % de l'ocupació total a Espanya, mentre que la recomanació de la UE per al 2030 situa aquest percentatge en el 10 %.

Un altre dels riscos digitals que cal tenir molt en compte és la ciberdelinqüència. L'acceleració de la digitalització, impulsada per la COVID-19, ha propiciat un augment dels ciberatacs, que aniran intensificant-se al llarg del 2022. Un informe de la companyia d'assegurances Hiscox estima que el 53 % de les empreses espanyoles van ser víctimes de ciberatacs el 2020, i segons l'Agència de Ciberseguretat de Catalunya la meitat de la ciutadania podria estar afectada per

fuites massives de dades. Així, doncs, la ciberseguretat passa a ser un element fonamental per a les empreses i administracions públiques per tal de protegir-se dels ciberatacs i evitar importants impactes negatius.

4. Emergència climàtica i transició verda

Catalunya és una de les zones que més pateix l'escalfament global. Segons el Servei Meteorològic de Catalunya, el 2020 va ser l'any més càlid al conjunt de Catalunya des de 1950, una anomalia que supera el +1°C respecte de la mitjana climàtica més recent de 1981-2010. No és cap novetat: des de 2014, tots els anys han estat més càlids respecte a la mitjana.

Per la seva banda, la temperatura mitjana de l'aigua del mar en superfície de l'any 2020 ha estat de 17,9°C, un grau més alta que la mitjana del període 1981-2010 i, per tant, el 2020 se situa juntament amb l'any 2014 com els més càlids de la sèrie.

Aquests fets tenen conseqüències greus per al nostre territori. Les projeccions més pessimistes apunten un 40 % menys d'aigua a finals de segle respecte a la precipitada el 1950, la qual cosa repercutirà sobretot als Pirineus i al sud del país. La manca o la reducció d'aigua té efectes directes en el sector agrícola, que consumeix actualment el 70 % de les reserves disponibles que hi ha a Catalunya.

L'augment del nivell del mar ha estat de 10 centímetres des dels anys 90, cosa que té conseqüències molt importants quan tenen lloc temporals de mar, que poden ser més devastadors, com s'està evidenciant a la zona del Delta de l'Ebre. Es preveu que el nivell del mar continuï augmentant i que s'accentuin els problemes al litoral.

L'augment de temperatura i el descens de dies plujosos són condicions idònies per a la propagació d'incendis extrems, que són més ràpids, intensos i devastadors, emeten una gran quantitat de cendres a l'atmosfera i alteren la meteorologia. El risc a Catalunya és molt alt, atès que el 64 % de la superfície és forestal.

L'increment de temperatura també afecta les nits, i ja s'han normalitzat les nits tropicals (amb temperatures que no baixen dels 20°C), especialment a les zones urbanes, quan a mitjans del segle XX eren fets aïllats. El Servei de Meteorologia de Catalunya alerta que aviat normalitzarem les nits tòrrides (amb temperatures que no baixen dels 25°C).

Així, doncs, la transició cap a l'economia verda és urgent per a Catalunya, tant per les conseqüències de continuar amb un model econòmic basat en les economies fòssils (que continua agreujant l'emergència climàtica), com per a guanyar en sobirania energètica en un moment en què els preus de l'energia s'han multiplicat.

Segons algunes estimacions, el 40 % de les emissions de CO₂ a Catalunya provenen del trànsit rodat. Per tal de reduir les emissions, és clau la millora de les infraestructures ferroviàries tant pel

que fa al transport de mercaderies com de persones, a banda de potenciar la mobilitat elèctrica i l'eficiència energètica.

Quant a la sobirania energètica, Catalunya té molt camí per recórrer per tal de situar-se en els nivells d'altres països europeus en el desplegament de fonts d'energia verda (principalment solar i eòlica). Pel que fa a l'energia eòlica, Catalunya gaudeix de punts estratègics, principalment a les zones de l'Alt Empordà i el Baix Ebre, així com al Pirineu i el Prepirineu. Tanmateix, el nombre de parcs eòlics a Catalunya actualment no arriba a una desena. Aquest fet contrasta amb la resta de l'Estat espanyol i d'Europa, on hi destaquen el Regne Unit, França i Alemanya.

La situació és molt semblant amb l'energia solar: Catalunya gaudeix d'una intensitat de sol superior a la dels països europeus situats a latituds més septentrionals. Ara bé, de nou, Catalunya és a la cua de la instal·lació de plantes fotovoltaïques i només en té tres. La situació és molt diferent al sud d'Espanya o al sud de França, que amb una situació d'intensitat solar semblant a la de Catalunya, l'energia solar per a generar energia neta està molt més desplegada. De nou, també destaquen el Regne Unit i Alemanya, països amb una menor intensitat solar.

5. Alentiment de la recuperació econòmica i inflació

Catalunya, en ser una economia molt oberta i internacionalitzada, s'ha vist clarament afectada per l'actual crisi de desaprovisionament i l'augment de preus.

Per una banda, les disrupcions en les cadenes de subministrament, els colls d'ampolla i la manca de matèries primeres i components han afectat les línies de fabricació en molts sectors, i han frenat sobtadament la recuperació de la producció industrial a partir del maig de 2021.

Per altra banda, els increments de preus en les matèries primeres, components, transport i energia han tensat els costos empresarials, cosa que ha afectat negativament els marges i ha pressionat els preus finals a l'alça. L'índex de preus de productes industrials ha crescut a Catalunya a taxes interanuals de dos dígitos des del mes de maig de 2021, i s'ha tancat l'any amb els nivells més alts de la sèrie històrica disponible (19,1 % en termes acumulats entre gener i novembre de 2021). Així, també, l'índex de preus de consum (IPC), amb un augment del 6,1 % interanual al mes de desembre de 2021, ha assolit la taxa interanual més alta de la sèrie històrica disponible.

Segons un estudi de PIMEC, un 94,2 % de les pimes catalanes ha experimentat augments de preus significatius dels aprovisionaments de matèries primeres, components i serveis de transport des de principi de l'any 2021, un 30 % ha patit endarreriments de comandes i un 7,8 % ha hagut d'aturar temporalment la seva activitat o la fabricació d'alguns productes.

Pel que fa al sector exportador, segons l'enquesta del clima exportador del Departament d'Empresa i Treball (2n trimestre de 2021), el 76,8 % de les empreses catalanes exportadores

s'han vist afectades per l'augment del cost del transport, i el 70,9 % per les limitacions en l'aprovisionament de matèries primeres, components o productes semielaborats.

El cost de l'energia està perjudicant totes les empreses, especialment les industrials i les d'alt consum energètic. Totes les empreses, siguin del sector que siguin, consideren que el cost energètic és un dels principals esculls que tenen actualment, i preveuen que es mantindrà el 2022. En aquest sentit, segons l'enquesta de clima empresarial de la Cambra de Comerç d'Espanya, el 86,3 % de les empreses del conjunt de l'Estat considera que els costos de l'energia i les matèries primeres continuaran a l'alça el 2022, i es preveu que aquesta crisi podria prolongar-se fins a finals de 2022.

Així, la recuperació de l'economia catalana, liderada pel sector exterior, amb un creixement interanual de les exportacions entre gener i octubre de 2021 d'un 22,9 %, s'ha alentit a partir del 3r trimestre de 2021 pel fre de la recuperació en la indústria, l'augment de preus i la persistència de la pandèmia, que ha impedit que el sector turístic i els serveis d'oci i restauració poguessin recuperar els nivells de 2019.

Aquest alentiment es preveu que continuï en el darrer trimestre de l'any, quan s'hi sumaran els efectes negatius de l'aparició de la nova variant òmicron. En aquest sentit, les darreres estimacions del BBVA per al 2021 apunten un creixement de l'economia catalana del 5,3 %, per sota de les estimacions previstes a principis d'any.

El major o menor ritme de recuperació de l'economia catalana el 2022 dependrà de la duració dels colls d'ampolla que afecten la indústria, així com de l'evolució de la pandèmia i els seus efectes en la població i l'activitat econòmica. Les estimacions apunten un creixement prop del 6 % per al 2022, això implicaria que Catalunya podria recuperar els nivells previs a la pandèmia a finals del 2022 o principis del 2023.

Tanmateix, hi ha factors que podrien amenaçar aquestes previsions. Tal com adverteix l'FMI per al cas d'Espanya, una ràpida retirada d'estímul, una pujada dels tipus d'interès per part del BCE i una inadequada designació dels fons Next Generation en projectes poc productius podrien tenir efectes molt negatius i originar una nova crisi.

6. Riscos financers

Segons el Banc d'Espanya, el deute públic estatal ja supera el 122 %, la xifra més alta de tota la sèrie històrica. La persistència de la inflació pot accelerar el ritme de retirada d'estímul i la pujada dels tipus d'interès per part del BCE, la qual cosa elevaria la prima de risc, encariaria el cost de finançament i posaria en risc la recuperació econòmica.

Un altre dels riscos vinculats a l'endeutament és el deute corporatiu i el risc d'insolvència. Catalunya va ser la regió amb més concursos el 2020, i continua liderant els concursos empresarials de l'Estat espanyol el 2021. A l'espera de la nova reforma de la Llei Concursal, el

Govern central ha ampliat la moratòria concursal fins al juny de 2022. L'objectiu del Govern és evitar la fallida i insolvència d'empreses. Tanmateix, els experts consideren que aquesta nova pròrroga té el risc que augmenti el teixit empresarial «mort», cosa que posposaria artificialment la solució al problema. Això, a més, podria provocar un efecte dominó, amb el risc que les empreses amb greus dificultats puguin contagiar la seva insolvència a altres empreses que no en tenen.

Un darrer risc latent a Catalunya vinculat al sistema financer és el risc de bombolla immobiliària. En el tercer trimestre del 2021, l'Índex de Preus de l'Habitatge ha assolit el nivell més elevat des de 2009; si tenim en compte només els habitatges nous, aquest índex suposa el màxim històric des de 2007. De fet, Catalunya es manté com la comunitat autònoma amb el preu mitjà de l'habitatge nou més elevat, una tendència a l'alça que pot tenir continuïtat durant el primer semestre de 2022.

7. Risc de baixa productivitat

Una darrera preocupació en relació amb el creixement econòmic a mitjà termini, és la baixa productivitat que s'està observant. El mercat de treball de Catalunya ja ha recuperat els nivells pre pandèmia, però aquesta recuperació no ha vingut acompanyada de la recuperació «completa» del PIB, la qual cosa implica una notable caiguda de la productivitat aparent del treball. Aquest fet es pot explicar segons diverses causes: en primer lloc, els sectors més afectats per la pandèmia, com l'automoció i el turisme, tenen un gran pes en el PIB català; en segon lloc, hi ha hagut un repartiment de l'ocupació asimètrica, amb creixements superiors en el sector públic, la construcció i serveis de baix valor afegit en comparació amb els sectors de major valor afegit, com la indústria; i, en tercer lloc, per l'elevada proporció de pimes en l'estructura productiva de l'economia, de menor productivitat que les grans empreses.

Resulta clau doncs, el foment dels sectors que aporten major valor afegit a l'economia, com és el cas del sector industrial. El creixement econòmic està associat al creixement de la productivitat, que està associada al desenvolupament tecnològic, la innovació i la millora del capital humà. Per tant, la digitalització i les noves tecnologies, la formació, la millora del talent i la innovació en un entorn de sostenibilitat i respecte pel medi ambient són reptes clau per al desenvolupament futur de Catalunya, la millora de la seva competitivitat i la creació de riquesa i ocupació.

Els continguts d'aquest document estan subjectes a una llicència *Creative Commons*. Si no s'indica el contrari, se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor, no se'n faci un ús comercial i no se'n distribueixin obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Realització. Unitat d'Estratègia i Intel·ligència Competitiva d'ACCIÓ

Photo by Justin Kauffman on Unsplash

Barcelona, gener de 2022

Passeig de Gràcia, 129

08008 Barcelona

accio.gencat.cat
catalonia.com

@accio_cat

@catalonia_ti